

KIS-415 – Lavar ar vugale

(Dalc'hioù labour BAYA – 02 92)

Notennoù yezhouriezh skridaozet gant GE d'an 10 02 92 diwar studi testennoù gallek kinniget gant Herve KERRAIN (kv. KIS-414 amañ diaraok). An destenn studiet amañ zo “ EVOLUTION DU MONOLOGUE AU DIALOGUE ”.

I. – LES ACTIVITES DU LANGAGE

"Labour arbennik kaset gant ar vugale war-zu piaouekaat al lavar." Kevatal ar Gl. *activités* er c'hemeradur bretoniel-mañ a vez peurliesañ Br. **oberiezh** b. (arveret en unander). Kinnig a ran Br. **oberiezh lavarel** [evel ma lavarer : Br. **oberiezh revel**, Gl. *activité(s) sexuelle(s)*].

II. – S'EXPRIMER

Ar raganv Gl. *s'* amañ ne verk ket un emod gwir, met kentoc'h un amod (sl. SADED Yad-0, p. 9 ; *Dornl. Krennvr.*, p. 17). Arveretoc'h a galz e vez ar furmoù amod e galleg eget e brezhoneg (hag an nebeut a zo e brezhoneg a hañval bezañ plakadurioù diwar ar galleg, evel *emc'houlenn*). En dro-mañ ez eus daou ziskoulm hervez an degouezh : pe ober gant Br. **eztaoliñ (ezteurel)** verb gwan, pe ober gant verboù all evel Br. **prezeg, geriañ, dec'heriañ**. Sk. : Gl. *s'exprimer par gestes*, Br. **eztaoliñ dre jestroù** ; Gl. *s'exprimer avec solennité*, Br. **prezeg gant lid**.

Verb nes en degouezh : Gl. *communiquer*, Br. **kehentiñ**. Sk. : Gl. *communication verbale*, Br. **kehentiñ dre gomz, kehentiñ komzel** ; Gl. *communication non-verbale*, Br. **kehentiñ e-maez komz, kehentiñ ezkomzel**.

III. – ARTICULATION, PRONONCIATION

Kendec'heriet e voe an daouad termenoù gant GP dre Br. **distilhañ, distagañ** evel meizadoù o tennañ a-getep d'ar par mouezhiadel ha d'ar par soniadel.

Evit a sell ec'hodiñ ar soniadoù, e talvez ar Gl. *articulation* kement ha "trevnañ egorel-amzerel ar fiñvoù gant organoù ar vouezh da geñver ec'hoderezh ar soniadoù". Ur meizad bevedel eo, arveret ken er yezhoniezh ken en nervouriezh. Er Vezekniezh e ran gant Br. **kevaotañ** hag an deveradoù : Br. **migevaot**, Gl. *dysarthrie* ; Br. **ankevaot**, Gl. *anarthrie*.

An termen Br. **kevaotañ** a reer gantañ ivez er c'hevreadur da arouezañ ereadur al lavarennoù (sl. SADED Yad-0, pp. 3, 4 ; *Dornl. Krennvr.*, pp. 11, 12).

Evit ar meizad savelet gant André MARTINET dindan an anvad Gl. (*double articulation*) e reer gant Br. **kenvelladur**.

En destenn a studiomp, o plediñ gant furmiñ ar sonioù hag eztaoliñ dre gomz furmoù skrivet, ober a-getep gant **kevaotañ** ha **distagañ**.

IV. – CHAINE PARLEE

Ar vrezhonegerion deboner kempredat ne glaskont ket pemp troad d'ar maout ha, bewech ma ra ar Gl. gant *chaîne*, a ra dibreder kaer gant Br. **chadenn**. Dav e vo un deiz arc'hwiliañ ar 40 pe 50 kemeradur a zo d'ar ger gallek-se. Betek gouzout e tleomp reiñ diskoulmoù poentek. Da skouer, evit steudad an ardivinkoù o treuzkas ur c'hemennad pe un anadenn e'm eus pellik 'zo kinniget ober gant Br. **ristenn** : **ristennoù ar skinwel, ristenn vuzuliañ**, h.a., sl. KIS-372, La-09, p. 224. An kez **ristenn** 'm eus kinniget ivez evit un dazgwered oc'h emastenn a zerc'han da zerc'han en un danvezenn skiriegik : Br. **dazgwered ristennek**, Gl. *réaction en chaîne* ; er Vredoniezh e'm eus graet gant **chadennad strollata** (Gl. *chaîne associative*) ha Br. **gwidennañ** (Gl. *s'enchaîner*), sl. GBLF. ¶¶ 177, 401.

En degouezh-mañ, evit un heuliad a vez war un dro ansavelek hag ereadek e kav din e tere an termen **steuñvenn** amprestet digant micher ar gwiader. Sk. *les articulations de la chaîne parlée*, Br. **kevaotadoù steuñvenn ar prezeg**.

Un termen all 'm eus arveret e KIS-359, La-09, p. 79 : Br. **ristenn ar prezeg**. Spisoc'h studi a lavarfe ha katreizh eo derc'hel an daou termen, an eil, Br. **ristenn**, oc'h arouezañ heuliad ar soniadoù, egile, Br. **steuñvenn**, heuliad ar mouezhiadoù. [Sl. ivez GSTL. ¶¶ 623-628, 834, 1454.]

V. – MONOLOGUE, DIALOGUE

Amañ e ranker diwall diouzh un nebeut traoù. Teir furm da nebeutañ zo d'ar *monologue*, hervez ma c'hoarvez e-ser un darempred gant an hentez pe e-maez a bep darempred :

a) gant an dremmour war al leurenn e teu ur *monologue* ; anat eo emañ ar *monologue*-mañ parzhiat en un darempred ken dre e furm (en erdu ar c'hevredig) ken peurliesañ dre e ambredadoù (drezañ e vez dezerc'het lies tudenn e kendarempred) ;

b) ar *monologue* renet gant un den e-unan-penn e-ser pe ur prezeg “diabarzh” pe ur prezeg “diavaeziet” ne vez ket kennebeut e-maez a bep darempred : komz a ra an den pe outañ e-unan pe ouzh un hentez derc'hennet ha furm un *dialogue* zo gant hevelep *monologue* ;

c) amañ e tegouezhomp gant ar *monologue* ambredet gant an destenn studiet : ar bugel ne gomz ket ouzh un den all, na zoken outañ e-unan, met hepken evit ar blijadur, dre berzh ul luzad eztaoliñ.

E brezhoneg abaoe VALLEE emañ ar c'hevatal **unangomz** d'ar Gl. *monologue* ha n'eus abeg sonn ebet da zilezel an termen, da nebeutañ en e ster hollek. Kevazas eo evit (a) ha (b) ; evit (c) ned eo ket ankevazas nemet e ranker moarvat degas termenoù all resisoc'h en e gichen da zec'heriañ arvezioù dibarek 'zo. Anv a rin eus an digemmadoù savelet gant ar c'hramadegourion evit a sell “al lavar e dialusk ar gedvuhez” (sl. KIS-291, La-08, pp. 170 hh.) En diarsell-mañ ez eo an termen hollekañ an **hebiñ**, despizet evel “real lavar”. PICHON & DAMOURETTE a ziforc'h evel-se an **dehebiñ** “komz ouzh ub.” hag an **derhebiñ** “furm gezivik a gomz, eztaoliñ fromoù, tridennoù” a zo houmañ gwall heñvel ouzh ar gomz luzadek (gwell : luzadien) meneget e (c).

Kevatal d'ar Gl. *dialogue* emañ ar Br. **emzivizout**, **kenbrezeg**. Amañ c'hoazh n'eus abeg ebet da zilezel an termenoù en arver. Ne ve ket soliet ar c'hoant kaout an un stîrann kevatal da Gl. *-logue* : un divellekaat zo c'hoarvezet e Gl. *dialogue*, *monologue* evel ma tiskouez ar ster (c).

Gl. *évolution du monologue au dialogue*, Br. **an emdro eus an unangomz d'an emziviz** ; an hevelep emdro a c'hallfed dezverkañ, en un diarsell un tammig disheñvel, evel henn : **eus an derhebiñ d'an dehebiñ**.

Gl. *monologue personnel* a ve resisoc'h e gendec'heriañ Br. **unangomz derhebat**. Un diougonour a lavaro penaos ez emdro an **derhebiñ** etrezek an **annebiñ**

(sl. KIS-291, La-08, p. 172), pa lennan : “la parole ne sert pas vraiment à communiquer la pensée, elle accompagne, renforce ou supplante l'action.”

Gl. *monologue collectif*, Br. **unangomz a-stroll**, pe **derhebiñ a-stroll** ; evit spisaat ar c'heal dec'heriet gant Gl. *collectif*, Br. **a-stroll**, e c'hallfed ober gant **a-geveldod** da bouezañ war an ankehentiñ er stroll.

Gl. *le langage collectif spontané*. Diegi 'm be d'ober gant **lavar** amañ. O vezañ m'emeur en ur bazenn ardrezat etre derhebiñ ha dehebiñ e ve azasoc'h ober gant **hebiñ** hepken, an daou adanv o tegas an doareadur ret : Br. **an hebiñ (a-)stroll emdarzh**. “E kerz hemañ e teu war wel ur c'hraf imboure'h. Treiñ a ra evezhiadennoù ar vugale en-dro d'ar c'hraf-se, a-geveldod da gentañ, dre ezrevell, war resisaat hag eziplekaet e vez atebou an eil re gant re all.” Notañ : **atebiñ** < *ad-* + *hebiñ*.

Gl. **réponses collectives**, Br. **atebiñ (a-)stroll**.

Gl. *le langage suppose une réceptivité des récepteurs*. Amañ ez eus a-walc'h gant Br. **degemerusted** ; a-du-rall er bomm gallek e vez arveret *langage* gant ar ster “dialogue”. A se e trofen : Br. **amplegañ a ra an emziviz degemerusted ar bakerion**. Diouzh ret soñjal e **dehebadour, dehaezadour**.

VI. – DISPONIBILITE

A-vec'h ma kaver meneg eus ar c'hemeradur-mañ er geriadurioù gallek. Ne vo ket diezhomm ren ur verrstudi war steriegezh an termen ha da gentañ hini an adanv Gl. *disponible* :

a) Dre vras, a-zivout an traoù (pe an dud sellet ent venveg) "a c'haller kemer, arverañ, engwezhiañ dre n'int ket engwezhiet evit an ampoent". Br. : **dieub, vak, diengwezh**.

b) E lavar an Armerzh hag ar C'henwerzh, a-zivout an arc'hant : Br. **laosk, hegerz, dioueradus** ; a-zivout ar madoù, Br. **hegerz**. Ar pennanv Gl. *disponibilité(s)* zo dezhañ da gevatalioù Br. **hegerzded, dioueradusted ; liñvelad(où)**, sl. GEAK.

c) E lavar an Amaezhierz, Gl. *être en disponibilité (sans affectation)*, Br. **bezañ en amstael**, sl. GEAK.

d) Ster buhezel : "prest a spered da blediñ gant un emell, gant goulennoù a-berzh tud all". O korvoñ ar c'hemeradurioù breidel ha buhezel a zo gant Br. **tu** [“**war an tu**”

da”, “**bezañ war e du (mat)**”, “**bezañ tuet da**”, h.a.], e kinnigan Br. **hedu** aa. hag ivez g. "prestet a spered [...]".

Deveradoù a c'hallfed da dennañ : Br. **heduek** aa. "gantañ an doug boas da vezañ prest a spered [...]" ; **heduegezh** b., h.a.

A se, Gl. *manque de disponibilité des récepteurs*, Br. **anhedu ar bakerion**.

L'absence de *disponibilité* des récepteurs peut se rencontrer déjà dans la famille [...] La communication est capacité de découvrir l'autre, de se confronter à l'autre. Or, cette capacité est tardive. Le petit parle plutôt à côté de l'autre, sans s'inquiéter vraiment de ce qui est reçu. La volonté d'atteindre l'interlocuteur ne suffit pas non plus, il faut réussir, être écouté. Si l'enfant est envahi par son propre point de vue, il ne recevra pas le message de l'autre. (p. 50)

Stadet e vez anhedu ar bakerion e metou ar familh endeo [...] Ar c'hentiñ zo gousted da zizoleiñ an hentez, da vont en arbenn d'an hentez. Diwezhat e teu avat ar c'houested-se. Ar bugel a gomz kentoc'h e-tal an hentez, hep damantiñ d'ar pezh a vez degemeret. Ar youl da ziraez an dehebadour ne spir ket kennebeut, ret eo dont a-benn, bezañ selaouet. Mar bez aloubet ar bugel gant e savboent e-unan, ne zegemero ket kemennad an hentez.